

Spoštovana družina in sorodniki, spoštovani navzoči,

danes smo se zbrali, da se s hvaležnostjo, globokim spoštovanjem in iskreno žalostjo poklonimo spominu na **prof. dr. Mihaela Japlja, častnega občana Občine Trebnje**, izjemnega znanstvenika, univerzitetnega profesorja, raziskovalca, inovatorja, velikega promotorja znanja in človeka, ki svojih korenin nikoli ni pozabil.

Prof. dr. Mihael Japelj je pripadal generaciji, ki jo je življenje zgodaj učilo vztrajnosti, delavnosti, skromnosti in odgovornosti. Rodil se je leta 1935 kot drugi otrok v številni učiteljski družini. Njegova mati Darinka je bila uspešna in cenjena učiteljica, njegov oče Pavle pa predan šolnik, dolgoletni upravitelj šole, kulturnik in izrazito ustvarjalen človek. V družini se je rodilo šest otrok. Njihovo življenje pa ni bilo zaznamovano le z delom, znanjem in družinsko povezanostjo, temveč tudi z zgodnjimi izgubami. Dvojček Tomaž je umrl že ob rojstvu, sestra Špelca, ki jo je prof. Japelj v svojih spominih opisoval kot nebeško lepo dete, pa je umrla še kot dojenčica zaradi pljučnice. Tudi te boleče življenjske izkušnje so v njem pustile globoko sled. Čutiti je, da je tudi iz teh zgodnjih izgub rasla njegova notranja predanost znanju, raziskavam in prizadevanju, da bi človek s pomočjo znanosti lajšal trpljenje in izboljševal življenje.

Družina Japelj je bila tipična slovenska učiteljska družina tistega časa, močno vpeta v narodovo življenje, kulturo in šolo. Po poroki staršev v Hinjah v Suhi krajini se je družina zaradi službenih premestitev pogosto selila. Pot jih je vodila iz Hinj na Smlednik, na Primskovo pri Kranju, nato pa v vihri druge svetovne vojne še drugam. Ob začetku vojne so Nemci družino hoteli izseliti, starša pa sta v zmedi vojnega časa z otroki pobegnila z okupiranega območja in se umaknila na Vrhniko. Tam je Mihael Japelj preživel pomemben del vojnih let in tam tudi končal osnovno šolo.

Po vojni se selitve še niso končale. Družina je živela v Ljubljani, v Stražišču pri Kranju in Šentjanžu. Ker sta se najstarejša Marjana in Miha že vozila v Ljubljano v šolo, so zaprosili za premestitev, da bi bili bližje železniški postaji. Najprej sta bila zakonca Japelj premeščena v Dobrnič pri Trebnjem, od koder je bilo do postaje deset kilometrov, nato se je po letu dni družina preselila v Dolenjo Nemško vas. Prav tu, v Dolenji Nemški vasi pri Trebnjem, pa je družina našla kraj svojega najdaljšega bivanja, kraj najlepših spominov in prostor, ki je Mihaela Japlja za vedno notranje zaznamoval. Takrat je poznal skoraj vse bližnje in daljne sosede in njihove otroke, ki so hodili v »njegovo« šolo. Od takrat je za vedno postal kar »šolski Miha« in ta »vzdevek« mu je bil daleč najbolj pri srcu.

Dolenja Nemška vas, Trebnje in dolina Temenice so mu ostali neizmerno pri srcu vse življenje. Rad je govoril o teh krajih, o njihovih ljudeh, o poštenosti, ustvarjalnosti, iskrenosti, humorju in šegavosti, ki so značilni za dolenjski svet. Spominjal se je najlepših vinogradov, jutranjih poti proti železniški postaji na Ponikvah, ko so tekli in hiteli v šolo. V teh podobah ni bilo le nostalgije, temveč globoka življenjska navezanost na prostor, v katerem se je oblikoval njegov pogled na svet.

Za družino Japelj je bilo Trebnje tudi prostor kulture, ustvarjalnosti in družbenega utripa. Njegov oče Pavle Japelj je bil izrazita igralska, režiserska in umetniška osebnost, njegova kulturna dejavnost pa je prav v Trebnjem dosegla vrhunec. Režiral je številne igre, med njimi Golievo Sneguljčico, Finžgarjeve Strice, Župančičevo Veroniko Deseniško in ostale. Okoli sebe je zbral številne Trebanjke in Trebanjce, ki so skupaj soustvarjali izjemen kulturni utrip kraja. To je bil čas ljudskih iger, recitacij, zborovskega petja, šaha, gasilstva in pristne duhovne živosti. V takem okolju je odraščal tudi mladi Miha. Že zgodaj je vzljubil knjigo, lepo slovensko besedo in oder. Rad je recitiral, deklamiral in nastopal, vedno pod budnim očetovim vodstvom. Ti zgodnji stiki s kulturo so v njem pustili trajno sled. Tudi pozneje, ko ga je življenje vodilo v znanost in raziskovanje, ni nikoli izgubil spoštovanja do slovenske kulture, knjige in jezika.

Njegova šolska pot je bila pestra in razgibana. Gimnazijo je obiskoval v Stični in nato v Novem mestu, kjer je maturiral. Na novomeško gimnazijo je ostal izjemno ponosen vse življenje.

Po maturi se je leta 1954 vpisal na Univerzo v Ljubljani. Čeprav ga je sprva privlačila tudi igralska pot, je na koncu izbral kemijo, svojo drugo veliko ljubezen. Študiral je z jasno zavestjo, da želi postati inženir kemije, ustvarjati, razvijati in graditi. Leta 1959 je diplomiral, nato pa si prve delovne izkušnje pridobival v industriji, najprej v Induplatih Jarše in nato v Majšperku. Leta 1962 pa je stopil na pot, ki je odločilno zaznamovala njegovo življenje: dokončno se je zaposlil v tovarni zdravil Krka v Novem mestu.

Krki je ostal zvest več kot štiri desetletja. Sam jo je imenoval kar »moja Krka«, kar veliko pove o njegovi pripadnosti in osebni odnosu do okolja, ki ga je soustvarjal. V Krki je vse svoje življenjsko in strokovno delo posvetil predvsem kemiji zdravil, razvoju številnih tehnologij v farmacevtski industriji, uvajanju sodobnih analiznih metod ter uporabi vrhunske raziskovalne opreme. Vodil je Oddelek za kemijo, Sektor za razvoj bazične proizvodnje in Krkin inštitut ter pomembno prispeval k temu, da je Krka zrasla v eno najvidnejših farmacevtskih podjetij.

Njegovo raziskovalno delo je bilo izjemno obsežno. Bil je avtor in soavtor številnih znanstvenih člankov in kar 86 patentov, zaščitenih doma in po svetu. Raziskovalno se je posvečal sintezi farmacevtskih učinkovin, med njimi antibiotikov, kinolonov, antiviralnih spojin in številnih drugih. Ob njem so nastajale ideje, patenti, razvojni preboji in pomembne strokovne rešitve. A pri vsem tem ni šlo le za individualni dosežek. Sam je večkrat poudaril, da kemik ne ustvarja sam. Verjel je v sodelavce, v iskren pogovor, v skupno iskanje rešitev. Kemijo je primerjal z umetnostjo in kemika z umetnikom. Tako kot umetnik živi s svojo umetnostjo, je tudi sam živel s kemijo.

Ob delu v Krki je ves čas ostajal predan tudi akademskemu svetu. Leta 1964 je kot prvi na svoji fakulteti uspešno zagovarjal magisterij, leta 1969 pa doktorat iz kemijskih znanosti. Bil je prvi doktor znanosti v Krki. Leta 1973 je postal docent, leta 1979 izredni profesor,

leta 1984 pa redni profesor za organsko kemijsko tehnologijo na Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Ljubljani. Predaval je do leta 2002, po upokojitvi pa je še naprej poučeval na Univerzi v Mariboru in na visokošolskih ustanovah v Novem mestu. Kot profesor je vzgojil številne mlade strokovnjake, jim bil mentor in jih navduševal za raziskovalno delo.

Prav zato ni naključje, da je imel tako pomembno vlogo tudi pri Krkinih nagradah. Leta 1971 je skupaj z mag. Borisom Andrijaničem sodeloval pri oblikovanju in razvoju Sklada Krkinih nagrad. Z velikim veseljem je prevzel njegovo vodenje. Verjel je v mlade ljudi, v njihovo ustvarjalnost, v njihovo energijo in v moč znanja. Krkine nagrade so bile zanj mnogo več kot le priznanje. Bile so način, kako spodbujati mlade, jih povezovati z raziskovanjem in jih pritegniti v razvojno naravnano okolje. Ta naloga mu je pomenila osebno veselje in poseben izziv.

Sčasoma pa njegovo delovanje ni ostalo omejeno le na Krko in univerzitetne učilnice. Vedno bolj je razmišljal tudi o širšem razvoju regije, o tem, kako ustvariti pogoje, da bi mladi ljudje znanje pridobivali doma, v okolju, ki ga poznajo, in da bi se Jugovzhodna Slovenija tudi na področju visokega šolstva razvijala samostojno in ambiciozno. Prav zato je pomemben del njegove življenjske zapuščine tudi njegovo dolgoletno prizadevanje za ustanovitev Univerze v Novem mestu. Že sredi devetdesetih let je skupaj z drugimi razumniki, profesorji, gospodarstveniki, inženirji in izobraženci dejavno sodeloval pri oblikovanju pobude za univerzitetni razvoj Novega mesta. Leta 1995 je bila ustanovljena Akademska pobuda Univerza Novo mesto, kasneje preimenovana v Dolenjsko akademsko pobudo. Njeno izhodišče je bilo jasno: Novo mesto in širša jugovzhodna regija, ki sodita med gospodarsko najuspešnejša območja v Sloveniji, si zaslužita lasten, močan in razvojno usmerjen univerzitetni prostor. Prof. dr. Japelj je to idejo nosil dolgo in vztrajno. V njej ni videl le prestiža, ampak predvsem razvojno nujnost. Verjel je, da nova visokošolska središča prinašajo nove pristope, novo energijo, večjo povezanost z gospodarstvom in boljše možnosti za mlade generacije. Prof. dr. Japelj je bil tako eden od duhovnih očetov univerzitetne ideje v Novem mestu.

Ob vsem tem pa ni nikoli izgubil povezanosti s svojimi koreninami.

V času umeščanja avtoceste mimo Trebnjega je bil aktiven član civilne iniciative in je pomembno prispeval k potrditvi pobočne variante. Zavzemal se je za spoštovanje prostora ter za razvoj, ki ohranja ravnovesje med človekom in okoljem.

Čeprav je živel in ustvarjal v Novem mestu, je ostajal navezan na Trebnje, na Dolenjo Nemško vas in na kraje svoje mladosti. Prav zato je bilo zanj priznanje Občine Trebnje, ko je leta 2011 postal njen častni občan, gotovo globoko osebno in čustveno. Že leta 2008 je postal častni občan Mestne občine Novo mesto, kar potrjuje, kako močno je s svojim delom zaznamoval širši dolenjski prostor.

Posebno mesto med priznanji pa ima tudi vključitev v Rastočo knjigo Temeniške in Mirnske doline, kamor je bil sprejet 5. septembra 2008. Idejni oče Rastoče knjige je njegov dober prijatelj dr. Janez Gabrijelčič, s katerim sta delila skupne vrednote, spoštovanje do znanja, kulture in človekove ustvarjalnosti. Rastoča knjiga združuje posameznike, ki s svojim delom, znanjem in vrednotami trajno bogatijo prostor, iz katerega izhajajo in prof. dr. Mihael Japelj je bil eden izmed njih.

Pomemben del njegovega življenja je bila tudi družina. Leta 1962 se je poročil in ustvaril dom v Novem mestu. Leta 1971 se jima je rodila hči Špela, na katero je bil izjemno ponosen, prav tako na njenega moža Janeza in na vnukinji Ano in Kristino. Družina mu je pomenila veliko.

Bil je človek vere, knjige, kulture in spomina. Knjige so mu pomenile nekaj trajnega, nekaj intimnega, nekaj, kar ostane. Morda ni naključje, da je v poznih letih napisal knjigo z naslovom Spomini pa ostajajo. Ta naslov danes zveni kot tiho, a močno sporočilo. Ostajajo spomini. Ostajajo kraji. Ostajajo vrednote. Ostajajo delo, znanje, dobrota in zgled.

Prof. dr. Mihael Japelj nam zapušča veliko dediščino. Zapušča nam zgled človeka, ki je visoko znanost znal povezati z domačnostjo, akademsko odličnost s toplino, ustvarjalnost z odgovornostjo in uspeh s skromnostjo. Zapušča nam zgled človeka, ki ni nikoli pozabil, od kod prihaja. In prav zato danes v Trebnjem nanj ne gledamo le kot na velikega znanstvenika in častnega občana, temveč tudi kot na našega človeka, na »šolskega Miho«, ki je iz teh krajev v svet ponesel najboljše, kar premorejo: poštenost, delavnost, vedoželjnost, ljubezen do kulture in spoštovanje do ljudi.

Spoštovani prof. dr. Mihael Japelj,

hvala za vaše delo, za vaše znanje, za vašo zvestobo koreninam in za vse, kar ste dali svojemu kraju, svoji regiji in širši slovenski družbi.

Vaš spomin bo ostal med nami.

Mateja Povhe, l.r.
županja Občine Trebnje